

Sådan kan du påvirke børns sociale leg

REGION SJÆLLAND
SYNSCENTER REFSNÆS

-vi er til for dig

Indboldsfortegnelse

Leg	side 3
Legens ramme	side 5
Det synshandicappede barn	side 6
Indtrædelses strategier	side 8
Forhandlingsrummet	side 10
Den sociale legs forudsætninger	side 11
Pædagogiske virkemidler	side 15
Børnenes forudsætninger	side 20
Pædagogens forudsætninger	side 22
Holdninger - ikke teknikker	side 23
Litteraturliste	side 24

Udarbejdet af:

Jette Pedersen
Synskonsulent/ADL –
og Mobilityinstruktør
Synscenter Refsnæs 2008

Synscenter Refsnæs
trykkeri
Ordre nr. 4043

REGION SJÆLLAND
SYNSCENTER REFSNÆS
- vi er til for dig

Kystvejen 112
4400 Kalundborg
Tlf. 59 57 01 00

Leg

Leg må forstås som et meget komplekst fænomen, der omfatter flere betydningsfulde processer.

Kun ved et grundigt kendskab til disse processer, kan vi synliggøre hvilke forudsætninger legen fordrer og give os viden om, hvad børn skal kunne for at deltage i det legende børnefællesskab. Denne viden er samtidig basis for vort valg af interventionsstrategier, når vi ønsker at støtte børnenes tilegnelse af legefærdigheder.

Den sociale legs elementer, processer og dynamik

Her handler det om leg, som dels er fællesleg mellem to eller flere børn og som desuden indeholder symbolske elementer, altså rolleleg.

I den nyere legeforskning benytter man sig af forskellige terminologier og indfaldsvinkler, men overordnet set er der enighed om, hvilke dimensioner og elementer, der indgår i den sociale leg.

Her har jeg taget udgangspunkt i den norske pædagog og socialantropolog Elin Åm, den svenske forsker Ulf Janson, danskeren Kaare W. Nielsen som er cand.mag. i Børne- og Ungdomskultur, professor i psykologi ved Harvard universitet og legeforsker Catherine Garvey.

Først Ulf Jansons meget overskuelige beskrivelse af den sociale legs elementer:

Fysiske elementer

- Det fysiske rum
Legen foregår i et nærmere defineret fysisk rum f.eks. på badeværelset
- Genstande
Der er en række genstande involveret i legen f.eks. møbler, legetøj, cykler
- Fysiske personer og positioner
Hvem er med og hvor er de

Sociale elementer

- Det sociale samspil
Forhandling, konfliktløsning, indgå kompromisser
- Regler for kommunikation
Man skal bruge de rigtige rolle navne, en anden stemme osv.
- Teknikker til at fange opmærksomhed, tage kontakt og give svar

Symbolske elementer

- Legetemaet
Legen har et tema, som der skal være enighed om, det kan dog forhandles under vejs
- Symbolske omskrivninger af
  - Personer
Personerne har roller og navne som passer til legetemaet

Legens ramme

- Genstande

Genstande får symbolsk betydning f.eks. bliver komfuret til et lokomotiv

- Tid og rum

Stuen kan blive til et hospital og nat og dag kan skifte med to minutters mellemrum

Eli Åm og Ulf Janson er nogenlunde enige om den sociale legs elementer, Eli Åm medtager flere dimensioner ved den sociale leg og anvender en lidt anden terminologi. Hendes indfaldsvinkel kan anvendes til at uddybe forståelsen for den sociale legs processer og dynamik.

Den første proces i legen består i at overskride grænsen mellem leg og ikke – leg.

Denne grænse er en usynlig ramme, der markerer forskel på leg og det, der ikke er leg, mellem realitet og fiktion, mellem det bogstavelige og det ikke-bogstavelige.

Denne usynlige ramme demonstreres og opretholdes hele tiden med en række markører eller legesignaler, ved hjælp eller i form af mimik, kropssprog, stemmeføring og sprogbrug.

Grænsen kan markeres tydeligt og direkte: ”Skulle vi ikke lege at .....” eller som et spørgsmål ”Vi leger, ikk’?”, hvis man er i tvivl om det er leg eller ikke leg.

De mere indirekte legesignaler kan f.eks. være at man anvender en anden tid i legen end i virkeligheden, imperfektum (før fremtid) i stedet for præcens (nutid): ”Nu var du storesøsteren og jeg var moren” eller ”Vi sagde at vi skulle besøge bedstemor”.

Det syns- handicappede barn

I selve legen benyttes direkte tale og en rolletypisk stemmeføring og tonefald, sammen med et minespil, der viser at nu leger vi.

Ved hjælp af kropssprog og kropsbevægelser, f.eks. lette løft af skuldrene eller hurtige bevægelser med hele kroppen, viser barnet, at det som nu sker, ikke er virkelighed, men forestilling.

Forskellen mellem et rigtigt slagsmål og en brydekamp for sjov, kan man f.eks. se på børnenes ansigtsudtryk. Er de i gang med at lege, kan man se et såkaldt "legeansigt" dvs at barnet har let åben mund, ansigtstrækkene er glatte, og smil eller grin er lige under overfalden. Er det ikke leg, er læberne stramme, øjenbrynene trukket ned mod næseroden, og hele kroppen er spændt.

Almindeligvis har børn ikke noget besvær med at opfatte disse signaler og respondere/svare "korrekt" på dem. Derimod har vi voksne ofte svært ved at se disse tegn, hvilket kan indebære, at vi kan fejlbedømme børnenes leg.

For et synshandicappet barn er ikke alle legesignaler tilgængelige, da barnet helt eller delvist er afskåret fra at aflæse de visuelle legesignaler (mimik, kropssprog), mens de sproglige signaler er tilgængelige. Det betyder at de ikke har alle informationer og at de derved er begrænsede i at tolke den sociale situation. Derved kan der opstå misforståelser og fejltolkninger, som gør det vanskeligt for det synshandicappede barn at handle adækvat i situationen/ respondere "korrekt". Nogle synshandicappede børn har en tendens til at opfatte alt meget bogstaveligt, hvilket kan være endnu en hindring for at tolke legesignalerne.

Hvis de voksne, der ellers skulle hjælpe det synshandicappede barn med at tolke den visuelle omverden, har svært ved at aflæse børnenes legesignaler, bliver situationen yderligere kompliceret.

Indtrædelsesstrategier

Både Garvey og Ulf Janson har beskæftiget sig med de indtrædelsesstrategier, børn benytter sig af, når de forsøger at komme ind i en igangværende leg.

Garveys bud på gode indtrædelsesstrategier:

- se efter hvad der sker
- find ud af hvad legetemaet er
- gå ind i legeområdet
- begynd så med en variation af legetemaet

Garveys bud på dårlige indtrædelsesstrategier:

- bed ikke om information - ”hvad laver I?”
- referer ikke til dig selv og dine følelser i forhold til gruppens aktivitet – ”jeg vil være med
- ” kritiser ikke igangværende aktiviteter

Et eksempel fra inter-nettet:

Karen kigger på to piger, der leger i sandkassen. ”Må jeg være med?” spørger hun. Pigerne kigger op, og den ene siger nej. De leger lidt videre, og Karen bider i sine vanter. ”Må jeg ikke være med”, beder Karen igen. ”Neej”, siger pigerne og kigger ikke op...

Lidt senere kommer Rosa:

er i gang med at lave mad. Hun ser lidt på dem, så spørger hun: ”Hvad laver I for noget mad?” ”Øhmm. Vi laver lasagne og æbleskiver”, svarer de og kigger op. Så siger Rosa: ”Sku” vi ikke sige, at jeg kom på besøg og var jeres gæst?” pigerne ser på hinanden. ”Jo”, siger de ”og du kom som gæsten...

Synshandicappede børns indtrædelsesstrategier

Ulf Janson har i sin forskning set på de strategier, som blinde småbørn benytter sig af når de forsøger sig med at komme ind i en igangværende leg mellem seende børn.

Han har opstillet denne oversigt over, hvilke mønstre de blinde børn benytter sig af, i deres forsøg på at indtræde i en leg.

1. *opmærksomhedssøgende ved at*

- kommentere egne aktiviteter
- gentage ord og fraser
- råbe nogens navn, ofte voksnes, men med uklar retning og adresse

2. *hvis ikke det lykkes*

- gentages dette, eller
- går ind i gruppen, på en måde som opleves som påtrængende af de øvrige, fx ved at tage legetøjet

3. *konflikt bliver almindeligvis resultatet eller*

4. voksenindgriben med krav til gruppen om at lade det blinde barn være med
- ofte med det resultat, at legen hurtigt går i opløsning.

Det er tydeligt, at disse strategier ikke er hensigtsmæssige, og at der er langt til de strategier, som Garvey oplister som hensigtsmæssige.

Forhandlingsrummet

Der ses da også mere hensigtsmæssige strategier fra de synshandicappede børn.

Til tider lykkes det dem at komme ind en leg, selvom indgangsreplikken er ”Hvad laver I?” – måske fordi børnene har en grundlæggende forståelse for at det synshandicappede barn ikke umiddelbart kan se sig til det. Men der praktiseres også de andre mere uheldige varianter, hvor det synshandicappede barn ”kræver” at være med eller begynder at kritisere de andre børns leg – ofte fordi de er meget konkret tænkende og ikke har forståelse for de andres symbolske leg og forestillingsverden – ”en løve spiser da ikke syltetøjsmadder!”. Eller de kommer med irettesættende bemærkninger ”Man må ikke .... ” eller ”Man skal .....”.

Den anden dimension forhandlingsrummet, rummer det sociale samspil, men især en række beslutningsprocesser, hvor legegruppen afgrænses og den sociale struktur i legegruppen etableres. Her forhandles afsættet for legen:

HVEM: ”hvem skal være med i legen?”

Børnene vælger og fravælger andre børn, og der er synlige og mindre synlige hierarkier og relationsmønstre samt regler og rutiner i deres rollelege. Dette påvirkes af de relationer, der i forvejen eksisterer i børnegruppen.

HVAD: Legens tema fastlægges, ”hvad skal vi lege?” Ifølge Elkonin forudsætter rollelegen, at legen indeholder et tema samt roller, der skal udfyldes. Børnenes valg af tema, er afhængig af deres oplevelsesverden, og hvorledes de forholder sig til denne verden. Temaerne ligger tæt på børnenes egne erfaringer.

Børnene vælger roller i rollelegens tema, ud fra hvilke roller de kan identificere sig med. Udviklingen af rollelegens tema og børnenes roller bliver mere komplekse når forståelsen af omverdenen og deres begrebsverden udvikles.

HVOR: "hvor skal vi lege?"

En legegruppe vil ofte vende tilbage til forhandlingsrummet flere gange i løbet af en leg, især når der er mange afbrydelser af udefra kommende børn eller voksne. Truslen "så gider jeg ikke lege mere" er sidste forhandlingsmulighed inden legen bliver til ikke-leg.

Det synshandicappede barn

Hvis det synshandicappede barn ikke i forvejen har relationer til de andre børn i gruppen, vil de heller ikke blive inviteret til at deltage i deres leg.

Er det synshandicappede barns erfarings- og oplevelsesverden væsentligt forskellig fra de andre børns, kan det være vanskeligt at opnå enighed og fælles forståelse for legens tema og roller. Ofte vil det stærkt synshandicappede barn have færre erfaringer end jævnaldrende fuldt seende børn og de vil befinde sig bedre i en gruppe af yngre børn.

I forhandlingsprocessen, stilles store krav til børnenes kommunikative kompetencer, og her kan selv en lettere synsnedsettelse være handicappede, da en del af kommunikationen foregår ved mimik og kropssprog. Her kan det være nødvendigt med en

Regirummet

voksentolkning, men det er også vigtigt, at det synshandicappede barn bliver bevidst om de informationer, man kan få gennem lyde og børnenes indbyrdes snak, toneleje, intonation osv.

Den tredje dimension regirummet danner ramme om to forskellige processer. Her har tingene stor betydning, her opbygges legens scene og legens rekvisitter skaffes eller konstrueres.

Dette rum indeholder processen, hvor genstande transformeres til en anden fiktiv betydning, kosten bliver til en hest, sofaen til en båd på havet. Det er her det konkrete afkobles fra det symbolske ved at symbolet refererer til noget som tingen ikke er, men som barnet har kendskab til fra en anden kontekst.

I en anden proces i dette regirum skabes legens fortælling, hvor legens univers fortælles frem i form af regibemærkninger, børnenes indbyrdes instruktioner og forklaringer, som svarer til fortællerens stemme i en fortælling.

Det synshandicappede barn

For den synshandicappede kan det være vanskeligt at orientere sig i den symbolske verden. Nok ved barnet, hvor sofaen står, men hvis man ikke lige har fået fat i at det er sofaen, der er blevet transformeret til en båd, sofapuderne er blevet til redningskranse og standerlampen i hjørnet er et fyrtårn, kan det være vanskeligt at orientere sig i det fysiske rum, og det vil være sikrest at forholde sig passiv. Det giver især problemer, hvis legen rent fysisk flytter sig eller foregår over et stort område.

Den synshandicappede kan have begrænsede erfaringer med omverdenen og dermed et begrænset

Rollespilsrummet

repertoire at tage fra som inspirationskilde for legen, eller kendskabet er overfladisk og barnet har ikke baggrund for at bidrage til en udvikling af legetemaet.

I den fjerde dimension rollespilsrummet udspilles legens tema i form af handlinger og dialoger. En proces hvor legens fortælling udfoldes i en vekslen mellem rollehandlinger og replikker. I dette rum taler barnet med rolle-figures stemme i rollen som Mor, Baby eller Spiderman, og man anvender de rigtige rolle-navne.

Det synshandicappede barn

Også her har det betydning, hvis barnets erfaringsverden er begrænset. Her skal der handles i forhold til den rolle man indtager, hvilket kræver at man har kendskab til og konkrete erfaringer med, hvordan man udfører rolletypiske handlinger fx som kok eller den krævende og alsidige rolle som mor.

Den sociale legs forudsætninger

Den grundlæggende forudsætning for at den sociale leg kan blomstre og udvikles er et trygt miljø, der er præget af respekt og tolerance og af relationer hvor børnene bliver mødt med en åben og anerkendende holdning. Dette bør også præge relationerne mellem de voksne.

Rammebetingelser

De ydre miljøfaktorer, som bestemmes af arkitektur, normering, økonomi osv. kan sætte nogle rammer, som kan være begrænsende i forhold til børnenes muligheder for socialt samspil. Som pædagog har man sjældent direkte indflydelse på disse forhold, men må affinde sig med de vilkår man har og arbejde for at få det bedste ud af det.

Indretning

Man må forsøge at indrette sig således at det sikres at børnene har et sted at være, at der findes kroge og hjørner, som kan afgrænse de fysiske rammer for legen. Rollelegen er sårbar. Den lader sig let forstyrre af andre børn eller voksne, der vil sætte en anden aktivitet i gang.

Tid

Tid er også et vigtigt element, man bør være bevidst om. Det er vigtigt at børnene får en dagsrytme, der giver dem tryghed i hverdagen. Omvendt skal der være mulighed for spontanitet og fra pædagogernes side fleksibilitet i forhold til børns rollelege. Børnegruppen behøver måske ikke at have f.eks. samling for enhver pris, hvis børnene er godt i gang med en rolleleg, som de er dybt inde i. Måske kan børnene lege videre i frokosten ved fx at invitere far, mor og børn på fin restaurant og spise, eller Spiderman og hans venner, der trænger til energi i form af et par håndmadder.

Materialer

Pædagogen kan ved hjælp af materialer, skabe opmærksomhed på rollelegens muligheder. Man kan fx følge op på det at børnene er optaget af TV-programmerne ”Stjerne for en aften” og ”Scenen er din” osv., ved at indkøbe mikrofoner og CD’er og sy ”stjernetøj”. Således får børnene muligheder for at udvide deres repertoire af rollelege.

Pædagogiske virkemidler

Legemiljøet er et samspil mellem rammebetingelserne og valg af pædagogiske virkemidler.

Legen udspringer fra barnets møde med den nære omverden. Pædagogerne har mulighed for at stimulere barnets oplevelsesverden på mange måder bl.a. ved ture ud af huset. Disse ture ud af huset kan have mange mål fx af kulturel eller æstetisk tilsnit, med besøg på udstillinger eller i teateret, zoologisk have osv. For at give ny inspiration til rollelegen, er det vigtigt at være bevidst om at børnene kommer i kontakt med nogen af de mennesker, der har en funktion eller rolle i forhold til plejehjemmet, teaterstykket, brandstationen osv. således at de har en rollemodel, hvad laver sygeplejersken, billetdamen, brandmanden, buschaufføren osv.

Elkonin beskriver nogle børns besøg i en zoologisk have. Første gang de besøgte den zoologiske have, så de på dyrene, hvilket ikke fik indflydelse på børnenes rollelege. Men da de senere besøgte den samme zoologiske have, talte de med dyrepasseren, billetdamen m.m. og fulgte disse rollemodeller og så lidt af hvad de lavede. De legede efterfølgende de forskellige roller, da de havde fået inspiration til, hvad de forskellige roller indeholder.

Pædagogens rolle

De fleste pædagoger mener, at børns leg er et vigtigt område. Men når det handler om pædagogens rolle i forhold til børnenes sociale leg er der både i pædagogisk teori og praksis, meget forskellige holdninger til, hvorledes pædagogerne bør forholde sig.

Mange pædagoger finder det vigtigt at skabe rum og muligheder for at børnene kan lege uforstyrret og

Pædagogen som rollemodel

uden voksenindblanding. De fleste pædagoger vil også med jævne mellemrum, eller efter en fastlagt plan iværksætte styrede lege som fx bevægelses- og sanglege.

Ofte beskriver pædagogen sig selv som observatør i forhold til børns sociale leg. De griber kun ind hvis legen er ved at gå i stykker eller der udøves mobning eller udelukkelse af et barn, men ikke som en aktiv medspiller i legen. Det er kun sjældent man hører pædagoger beskrive sig selv som aktive aktører i den sociale leg. Det betyder selvfølgelig ikke at de i praksis ikke er det, men måske giver det et hint om, at de ikke er særlig bevidste om, hvilken rolle de spiller i den sammenhæng.

Da mange af de synshandicappede børn har problemer med at indgå i sociale legesammenhænge, er det nødvendigt med en bevidst strategi for at støtte deres muligheder for at udvikle de nødvendige kompetencer. Uanset hvilken teoretisk ramme eller pædagogisk praksis, man forholder sig til, er det altså nødvendigt at se på, hvilke muligheder vi som pædagoger har for at påvirke situationen, således at barnet kan lære at lege. Det kommer ikke af sig selv. Vi må handle.

Pædagogen kan indtage flere forskellige ”positioner” i forhold til børnenes leg:

Voksne kan lege med voksne. Pædagogerne er modeller, som børnene kan lære af. Hvis de voksne påtager sig roller og benytter sig af symboler, kan det være en model for børnene.

Pædagogerne kan få legen ind i dagligdagens aktiviteter. Man kan være kok, når man laver mad og

tjener, når man dækker bord. De voksne skal bruge legesignaler, så børnene ved, at det er leg at være kok og tjener. Der er masser af dagligdagens rutiner man kan få leg ind i hvis man vil.

Når pædagogen oplever et barn handle og ser at det indeholder symboler, skal den voksne være opmærksom og tolke barnet handling som leg og gå med på legen. Pædagogen anerkender derved barnets leg og hjælper måske barnet til at tilføje noget til legen.

Pædagogen som iscenesætter

Pædagogen iscenesætter, styrer og udvikler legen. Børnene deltager på den voksnes betingelser og ofte har pædagogen et mål med legen, som fx at styrke børnenes motorik gennem sangleg og bevægelseslege. I mange daginstitutioner har man et fastlagt skema, som styrer denne form for aktiviteter.

Pædagogen som observatør

Den voksne bidrager med opmuntring og anerkendelse, ved at sætte tid og rum af til leg og sørge for at der er legerekvisitter til rådighed, men deltager ikke selv i legen. Den voksne indtager ofte en observerende rolle og kan evt. gribe ind, hvis legen er truet eller enkelte børn behandles urimeligt.

Pædagogen som deltager

Leg hvor pædagogen er med i legen, men på legens og børnenes præmisser. Pædagogen kan støtte, berige og give inspiration, men bør ikke lede og dominere. Pædagogen kan ved sin tilstedeværelse bidrage til at skabe en tryk atmosfære i børnegruppen.

Pædagogens opgave er at gå ind i den fysiske, kommunikative og/eller symbolske sammenhæng med information, opfordringer, understregninger og ideer, for derigennem at gøre legeprocessen tilgængelig for alle deltagere.

Interventionen skal ske indenfor legeområdet, dvs. pædagogen bør respektere legens fantaserede virkelighed, med de rollenavne, benævnelser af steder, ting mm. som gælder.

Pædagogen bør respektere manuskriptet, ikke korrigerer det unødvendigt, selvom det objektivt set er ”usandt”. Interventionens mål er at bidrage til den sociale legeproces, ikke at undervise om den sande virkelighed.

Det er vigtigt at den voksne ikke bliver for aktiv og entusiastisk og derved overtager børnenes leg, på den anden side kan det også være vanskeligt at inspirere og berige legen, hvis man reducerer sin rolle så meget at man bliver usynlig.

Direkte opfordringer, ”gør sådan eller sådan” udgør en potentiel trussel mod legen, ved at presse et voksen-barn-forhold ind i det mere jævnbyrdige barn-barn samspil, som er baggrunden for en velfungerende leg. I voksen-barn-forholdet tvinges barnet ud af legedimensionen, ind i det ”almindelige hverdagsrum”, og legen risikere at blive nedbrudt. Opfordringer som benytter sig af de aktuelle legesymboler, mindsker denne risiko, fordi de kan accepteres indenfor legeområdet.

Pædagogen som "fraværende"

Pædagogen som organisator

Pædagogens tilstedeværelse i legen stiller store krav til pædagogens indlevelsessevne og fantasi. Man skal være meget opmærksom på den magtpositionen man indtager, alene ved det at være voksen i en børnegruppe, og på hvordan det påvirker ligestillingen i legen.

I børnenes virkelighed kan det være svært at indpasse voksne og større børn.

Inderst inde er børnene klar over, at vi voksne har magten her i verden, og at leg netop ikke er magt. På den ene side forstår de ikke vores tanker, og på den anden side kan de være så stærkt knyttet til os, at de ikke kan bruge os som legekammerater.

Udgangspunktet er at det er gruppen, ikke det enkelte barn, som står i fokus for pædagogens indsatser. Legesammenbrud kan opfattes som en følge af samspilsforhindringer i gruppen, mere end som forårsaget af individuel adfærd.

Uforstyrret leg er leg uden direkte opsyn eller deltagelse af en voksen.

Nogle mener at den uforstyrrede frie leg er særdeles vigtig for børns udvikling af legekompeterencer, men det forudsætter, at børnene besidder nogle grundlæggende legekompeterencer.

Stig Broström har lanceret begrebet "rammeleg".

Rammelegen er tænkt som en videreudvikling af rollelegen i skolealderen.

De færdigheder som opnås i rollelegen tænkes videreført i rammelegen.

Børnenes forudsætninger

Ved rammeleg forstår man en leg hvor børn og voksne – i modsætning til rollelegen – starter med at planlægge legeaktiviteten sammen.

Et fælles tema vælges, en ramme, og nogle indholdssider.

Der er tale om en kollektiv leg, hvor alle børn har mulighed for at deltage i et legeforløb.

De voksne er med både i planlægningsfasen og i udførelsen. De voksne skal støtte og vejlede og indordne sig børnenes præmisser.

Rammelegen mangler i sit udgangspunkt rollelegens spontanitet og er mere organiseret og struktureret.

Den er mere rettet mod produktet end rollelegen der primært handler om processen.

Rammelegen passer således til skolebarnets formåen.

Leg udvikles ikke af sig selv. Som alt andet bliver den lært. De fleste børn lærer det tilsyneladende af sig selv, af andre, af voksne som, måske uden at tænke over det, går ind i legens symbolverden. Børnene har brug for hinanden og voksne som modeller.

Legen har som beskrevet af Janson tre elementer, som eksisterer samtidigt – det fysiske-, det sociale- og det symbolske element. For at kunne deltage må man opfatte det fysiske rum og den udrustning som anvendes, man må beherske grundlæggende regler for samspil og kommunikation og man må forstå og kunne bidrage til de symbolske transformationer, som skaber legeområdet: at børnehaven nu er et sygehus, at komfuret er et lokomotiv osv.

Det synshandicappede barns særlige forudsætninger

I børnegruppen er der tre forudsætninger der skal være til sted for at legen kan lykkes;
Birgitta Knutsdotter Olofsson: "Skal vi lege?" Forlaget Børn & Unge. 1991 s. 26.

1. *Enighed*

Børnene skal opnå enighed om legens præmisser.

De skal være enige om at de leger og hvad de leger.

2. *Hensyntagen*

Alle deltager ligeværdigt uanset alder, køn, styrke o.l. Det betyder at børnene i deres leg indbygger hensyn til de forhold hos det enkelte barn der kan gøre legen ulige.

3. *Vekslen*

Der skal være en vekselvirkning i legen med hensyn til at bestemme og til at tage initiativ.

Magtkampe, overgreb og isolation ødelægger leg.

I forhold til den synshandicappede er der en række forhold i de fysiske rammer, som man desuden bør være opmærksom på: Hvordan er støjniveauet, er belysningsniveauet tilstrækkeligt, er det muligt at bevæge sig sikkert rundt (indretningen, rod), er der orden og system i materialer og legetøj, så barnet kan orientere sig, og selv kan finde de ting, han har brug for osv.

En del synshandicappede børn har begrænsede erfaringer med barn – barn samspil og har derfor

Pædagogens forudsætninger

ikke forudsætninger for at aflæse og tolke legesignaler og forstå og tolke de kommunikative regler, der gælder i den sociale leg. Deres erfaringer fra voksen – barn samspillet kan ikke umiddelbart bruges i børnegruppen. Voksne er forudsigelige og man kan regne med det de siger, de er oftest konkrete, og mener det, de siger. Desuden tager de ansvar for at kommunikationen, spørger meget direkte ind til barnets behov og ønsker osv.

Når det drejer sig om blinde og svagsynede børn, hører vi ofte at det er vanskeligt for dem at deltage i de sociale lege, at de er udenfor eller perifere i legen, fx hunden i familien.

En anden variant er, at det synshandicappede barn påtager sig en meget styrende rolle og bestemmer og dirigerer i forhold til de andre børn. Dette ses ofte som en naturlig konsekvens af synshandicappet, da den styrende rolle giver mulighed for at få overblik over den sociale situation, når man selv bestemmer, hvem der er med, hvor de skal befinde sig, og hvad de skal gøre. Det har bare ofte den uheldige konsekvens at de andre børn hurtigt bliver trætte af legen og trækker sig ud.

Pædagogen må have et grundlæggende kendskab til den sociale legs elementer, processer og dynamik, således at man kvalificeret kan iagttage hvilke af disse elementer der skaber barrierer for det enkelte barn eller gruppen som sådan, således at det kan danne grundlag for interventionen i forhold til gruppen og det enkelte barn.

Holdninger – ikke teknikker

Pædagogen må kende hvert enkelt barns stærke og svage sider, kende barnets forudsætninger på alle udviklingsområder, også i forhold til det sociale samspil. Måske forstår barnet at identificere sig med en rolle, men har vanskeligt ved at kommunikere med de andre børn. Denne viden er nødvendig for at planlægge den nødvendige intervention.

I forhold til det synshandicappede barn er det også nødvendigt at have et godt kendskab til barnets synsmæssige forudsætninger og hvilke konsekvenser det har i sociale sammenhænge. Man bør være opmærksom på at en del af de synshandicappede børn, ud over synshandicappet har andre vanskeligheder fx motoriske, intellektuelle, sproglige osv.

De opstillede interventionsmuligheder, siger ikke noget om hvad der er rigtigt og forkert i den konkrete situation. Det skal ses som inspiration, hvis man ønsker at se på egen pædagogisk praksis.

Pædagoggruppen må afklare deres holdninger til den sociale leg og hvilke pædagogiske strategier, man ønsker at tage i anvendelse for at støtte børnenes sociale leg, til glæde både for det synshandicappede barn og for børnegruppen som helhed.

Jette Pedersen Synskonsulent/ADL –
og Mobilityinstruktør
Synscenter Refsnæs 2008

Litteraturliste:

Brostrøm, Stig;
”6-9 års pædagogik. Leg, leg rammeleg”
Systime, 1995

Brostrøm, Stig,
”En god skolestart”
Systime, 1991

Elkonin, Daniil;
”Legens psykologi”
Sputnik, 1978

Garvey, Catherine
”Leg”
Hans Reitzel, 1979

Gustafsson, Stine; Preisler, Gunillaer,
”Legeudvikling hos blinde småbørn”
Videncenter for Synshandicap og Synscenter Refsnæs, 2006*

Janson, Ulf
”Skolegården som møteplads. Samspel mellem elever med og
utan synskador”
Pedagogiska Institutionen, Stockholms Universitet
Gruppen för Handikappforskning,
Rapport nr 9, nov 1996

*Kamstrup, Kirsten; Gerstrøm, Mona; Holm,
Ida Marie,*
”Småbørns udvikling af symbolsprog”
Hedensted Kommune, 2003 *

Nielsen, Helen;
”Kom skal vi lege”
Special-pædagogisk forlag, 1995

Nielsen, Kaare Werner,
„Legens mangfoldighed“ *

Sylvestersen, Annette Lundgaard; Thuesen, Marianne,
„De 5-6 årige børns rolleleg i den pædagogiske praksis“
Ikast Seminarium, 2005 *

Olofsson, Birgitta Knutsdotter;
“Skal vi lege?”
Forlaget Børn & Unge, 1991

* kan findes på nettet i fuld tekst.
Se også www.legeteori.dk